

УДК 330.34

М.В. ФОМІНА,
доктор економічних наук, доцент
Донецького національного університету
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

В.В. ПРИХОДЬКО,
кандидат економічних наук, доцент
Донецького національного університету
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

СУЧАСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Статтю присвячено дослідженню спроможності реалізації сталого розвитку трансформаційних економік в сучасних умовах господарювання. Зокрема оцінено вплив глобальних перетворень на розвиток нестійких економік, досліджено проблеми циклічності розвитку і сучасну фінансово-економічну кризу, запропоновано модель процесу розробки стратегії сталого розвитку трансформаційних економік.

Ключові слова: економічний розвиток, сталий розвиток, глобалізація, циклічність, фінансово-економічна криза.

Постановка завдання. Відмінністю сучасного етапу розвитку є виникнення великої кількості протиріч, які ставлять під загрозу майбутнє людства. До них належать: імовірність виникнення глобальної екологічної катастрофи, загострення протиріч між багатими та бідними країнами, невідповідність організації і механізмів функціонування світової фінансової системи сучасним реаліям, посилення протистояння між різними релігійними цивілізаціями, поглиблення протиріч між цільовими орієнтирами на зростання споживання та обмеженими ресурсними спроможностями щодо їх забезпечення. Сучасна економічна реальність переконливо свідчить, що перспективи, темпи і загальний вектор соціально-економічного прогресу національних господарств тією чи іншою мірою визначаються глобалізаційними процесами та спроможністю національних економік протистояти глобальним викликам. У зв'язку з цим перед світовою економічною наукою постає завдання пошуку нових концептуальних підходів, шляхів і механізмів соціально-економічного розвитку.

Аналіз досліджень. Значний вплив на формування наукових уявлень про економічний розвиток, стабільність, глобалізацію формують праці класиків теорії і методології розвитку соціально-економічних систем; розробників теорії циклів та криз; дослідників теорії глобалізації, стабільного та економічно безпечного розвитку. Методологічним підґрунтям дослідження стали наукові праці українських та зарубіжних авторів: О. Білоруса, М. Блауга, Б. Боулінга, В. Гейця, С. Глазьева, Дж.К. Гелбрейта, М. Ермошенка, Дж.М. Кейнса, М. Кондратьєва, Р. Коуза, П. Кругмана, В. Леонтьєва, Д. Лук'яненка, В. Лукашевича, К. Маркса, Р. Нуреєва, Г. Одума, В. Ойкена, Ю. Пахомова, Д. Рікардо, А. Сміта, М. Чумаченка, Ю. Яковця.

Але, незважаючи на суттєвий науковий заділ, низка проблемних питань залишається недослідженою, зокрема невизначеними є шляхи та механізми ре-

алізації сталого екологічно та економічно безпечного розвитку в межах трансформаційних соціально-економічних систем в умовах глобалізації. Все це свідчить про актуальність і складність обраного напрямку дослідження та формулює його мету.

Метою статті є розробка теоретико-методологічних концептуальних засад економічного розвитку нестійких соціально-економічних систем в умовах глобальних перетворень. При цьому об'єктом є економічні відносини в умовах глобалізації, що формують розвиток соціально-економічних систем; а предметом – теоретико-методологічні основи взаємодії і взаємовпливу сталого економічного розвитку і глобалізації, механізми їх реалізації в умовах трансформаційних соціально-економічних систем.

Виклад основного матеріалу. Однією з нових теоретичних доктрин, що зробила спробу відповісти на сучасні виклики, є концепція сталого розвитку. Сутність її полягає у тому, що соціально-економічний розвиток має бути спрямований на гармонізацію еколого-економічного простору з урахуванням поточних інтересів і потреб кожної особистості і суспільства в цілому без загрози для інтересів і потреб майбутніх поколінь [1, с. 123; 2, с. 234–235].

Теоретичні концепції сталого розвитку сприймаються як відкриття сучасної наукової думки, але будь-яка концепція завжди має підґрунтя. Таким підґрунтям є здобутки різних шкіл економічної теорії, які тією або іншою мірою висвітлювали питання, які в сучасній інтерпретації можна віднести до предмета нашого дослідження [3, с. 134]. Та праці науковців, які представляють фізико-біологічний концептуальний підхід в економіці і пов'язані із обґрунтуванням оптимального екологічного навантаження виробничих структур на екосистеми, яке б відповідало несучій здатності останніх. Сталий розвиток як процес має принципи, умови і чинники.

Загальноприйнятим критерієм сталого розвитку доцільно сприймати стійкість (стабільність). Стійкість – це такий стан соціально-економічної системи, коли немає причин для порушення досягнутої рівноваги. Стабільність – це спроможність системи, яка виведена з стійкого стану, повернутися до нього самостійно. Головною умовою сталого розвитку є досягнення рівноваги, тобто такої симетричності процесів, що збалансовує деструкцію і відновлення, розпад і поєднання, поділ і інтеграцію. Найсучаснішим підходом до дослідження ринку є теорія хаосу. Наявність означеної теорії дозволяє стверджувати, що суспільство є надчутливою складною системою, яка постійно трансформується і знаходиться на грані хаосу. Тому, приймаючи стійкість (стабільність) рівноваги як головну умову сталого розвитку, доцільно сприймати її як ринкову.

Науковці розрізняють суспільно-соціальний, еколого-економічний і економіко-екологічний підходи до обґрунтування концепції сталого розвитку [3, с. 326]. Вважаємо за найбільш відповідний умовам нестійких соціально-економічних систем економіко-екологічний підхід – маючи на меті сталий екологічний розвиток, джерелом його досягнення приймаємо економічну складову. Таким чином, мова йде вже не про сталий, а про підтримуваний розвиток. Доцільність введення в науковий обіг нової категорії «підтримуваний розвиток» обґрунтована самою сутністю процесу сталого розвитку, бо головною умовою його реалізації є досягнення стійкої (стабільної) рівноваги, тобто потрібен початковий етап, метою якого є формування базису для здійснення такої трансформації за рахунок стабілізаційних економічних програм, стимулювання економічного зростання, досягнення стійкого рівноважного стану. Підтримуваний розвиток – це процес приведення економіки у стійкий рівноважний стан з метою формування базису для сталого економічного розвитку (рис. 1).

Зміна парадигми економічних відносин завжди пов'язана з великою кількістю трансформацій соціально-економічних систем, передумовою яких є два типи чинників: об'єктивний розвиток суспільства і цілеспрямоване реформу-

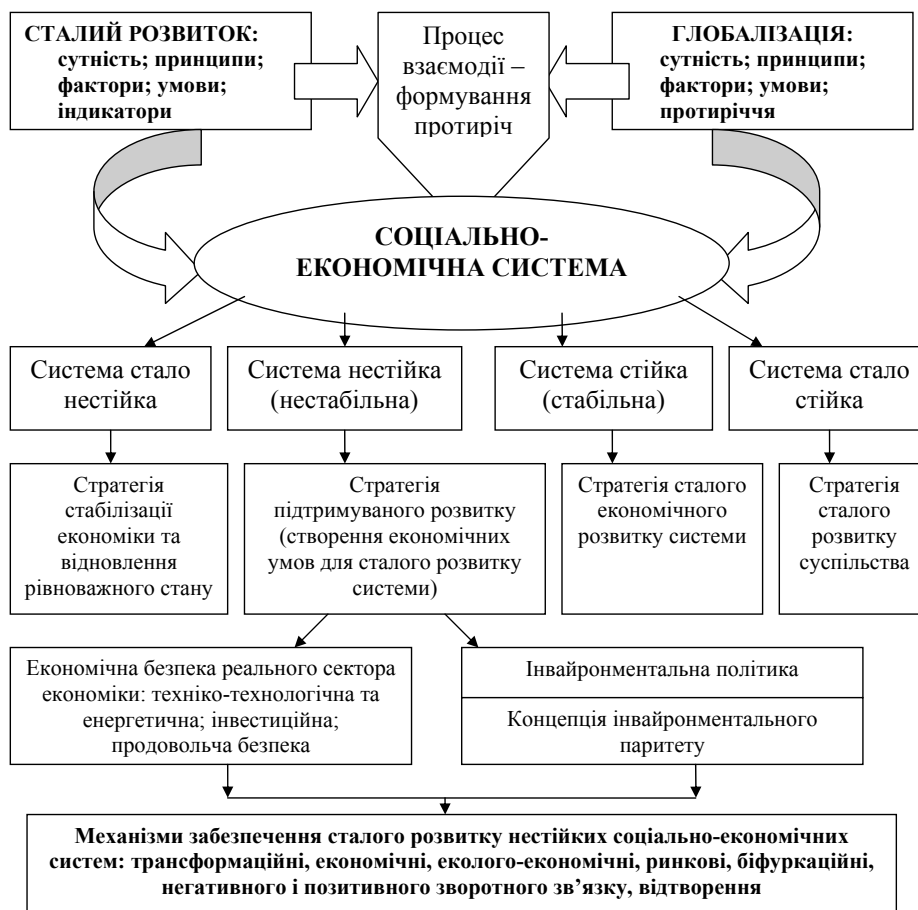

Рис. 1. Теоретико-методологічні основи сталого розвитку нестійких соціально-економічних систем в умовах глобалізації

вання сукупності наявних інституцій та взаємозв'язків між ними. Тривалість трансформаційного періоду залежить від спроможності соціально-економічної системи до саморозвитку, яка визначається на основі рівня стабільності та стійкості. Ступінь здатності (або нездатності) соціально-економічної системи до сталого розвитку можна визначити за допомогою системи індикаторів, які розроблено на основі методики Комісії ООН зі сталого розвитку. Серед напрямів вдосконалення системи показників оцінки рівня сталості пропонується: використання обмеженої кількості показників (15 індикаторів, які відображають вплив факторів сталості); перегляд вагової оцінки окремих факторів сталості в підсумовуючому інтегральному показнику, тому що, незважаючи на загальні принципи і єдину мету сталого розвитку для всього людства, резерви і засоби їх досягнення дуже різняться залежно від рівня стійкості кожної конкретної соціально-економічної системи; та розробка шкали результатів, яка дозволяє визначити пріоритетні напрями розвитку соціально-економічної системи (табл. 1).

Дослідження теорій циклічності дозволило виявити певний зв'язок між циклічністю і сталістю розвитку соціально-економічних систем. Сталий розви-

Таблиця 1

Рівень сталості та напрями розвитку соціально-економічної системи

№ з/п	Значення інтегрального показника	Рівень сталості системи	Пріоритетні напрями розвитку системи
1	Від 0 до 1	Система стало нестійка	Стратегія стабілізації економіки та відновлення рівноважного стану
2	Від 1 до 2	Система нестійка (нестабільна)	Стратегія підтримуваного розвитку (створення економічних умов для сталого розвитку системи)
3	Від 2 до 3	Система стійка (стабільна)	Стратегія сталого економічного розвитку системи
4	Від 3 до $+\infty$	Система стало стійка	Стратегія сталого розвитку суспільства

ток теж має циклічний характер та налічує три фази розвитку: стабілізаційний розвиток (стимулювання економічного зростання); підтримуваний розвиток (створення економічних умов для сталого розвитку); сталий розвиток (сталий еколого-економічний розвиток суспільства). Означені стадії описують поступовий перехід від нестійкої неспроможної до сталого розвитку системи до стійкої системи, яка спроможна стало розвиватися.

В межах дослідження теорій циклічності проаналізовано сучасну фінансово-економічну кризу та встановлено, що це якісно новий тип – криза надвиробництва вторинних цінних паперів, яка виникла в результаті зростання обсягів ринку вторинних цінних паперів випереджаючими темпами у відношенні до ринку товарів та послуг, що призвело до протиріччя між цими секторами ринку. Такий висновок зроблено на основі детального дослідження специфіки і характерних особливостей (полягають в її характері: глобальний, системно-інституційний, технологічний, інноваційний); суперечностей і протиріч (між генетично властивим капіталізму прагненням до наживи, заснованим на егоїзмі окремих людей, суспільних груп, держав і їх різних об'єднань, і можливостями та механізмами її досягнення); сутнісних причин сучасної кризи: фундаментальних (системні проблеми світового соціально-економічного розвитку); специфічних (особливості і проблеми економіки США, її становище, роль у світовій економіці); особливих (породжені характером, станом і специфікою розвитку нестійких економік).

Глобалізація як складний за своєю структурою процес розвивається під впливом низки чинників: політичних, ідеологічних, культурологічних, цивілізаційних [4–6]. Це зумовлює подвійний характер процесу. З одного боку, він є об'єктивним як результат розвитку виробничих сил та відповідних їм економічних відносин, а з іншого – суб'єктивний – як результат певної політики, яка проводиться найбільш потужними країнами. У цій роздвоєності приховується одна з суперечностей глобалізації. З одного боку, суб'єктивний глобалізм використовує об'єктивний процес поділу праці з метою реалізації своїх економічних інтересів та переформатовує міжнародні зв'язки у бажаних для себе напрямках для отримання доступу до економічних та фінансових ресурсів. З іншого – об'єктивна глобалізація, маючи на меті формування простору здійснення ефективного обміну для максимального задоволення потреб кожної особи у світовому суспільстві, обмежує можливості суб'єктивних глобалістів, які прагнуть досягнення індивідуальної мети.

Вважаємо за доцільне використовувати якісно новий концептуальний підхід до дослідження процесу глобалізації, особливо з огляду на його сумісність із сталим розвитком суспільства, – системно-синергетичний, який базується на синергетичній парадигмі сучасної економічної теорії та системному аналізі.

Синтез системного аналізу та синергетичного підходу є об'єктивно можливим завдяки їх миттєвій і логічній сумісності, що обумовлено загальним діалектичним походженням (табл. 2).

Таблиця 2

Діалектична спорідненість системного аналізу та синергетичного підходу

Критерії	Системний аналіз	Синергетичний підхід
Похідний стан	1. Системність – загальна форма буття, атрибут матерії та свідомості 2. Властивості елемента можуть бути зрозумілі лише в контексті цілого	1. Матерії спроможні до саморегуляції і створення упорядкованих структур (систем) 2. Час – це внутрішня характеристика динамічних систем
Базова категорія	Система – сукупність взаємопов'язаних елементів, яким притаманні індивідуальні властивості	Складна система – динамічна система з потенціалом саморозвитку і спроможністю переходу від одного до іншого стану (від порядку до хаосу і навпаки)
Категорії	Система, функціональні системи, цілісність, структура, зв'язки, середовище, статика, динаміка, рівновага, стабільність, саморегулювання	Складна відкрита система, самоорганізація, саморозвиток, хаос, порядок, динаміка, системний час, нестабільність, нерівноважність
Принципи	Цілісність; самодостатність; ієрархічність; сумісність функцій; саморегуляція; сталість; єдність логічного та історичного	Незворотність у часі; рух від простого до складного; альтернативність розвитку; обмеженість у прогнозуванні; циклічна причинність
Об'єкт дослідження	1. Елемент як частина цілого (складова системи) 2. Визначення: властивостей системи та її елементів; внутрішнього та зовнішнього оточення, їх впливу на систему; механізмів та закономірностей розвитку системи; системних критеріїв ефективності розвитку	1. Система як форма самоорганізації та саморозвитку 2. Визначення: рівня свободи системи; граничних меж саморегулювання; системних факторів; альтернативних траєкторій розвитку; закономірностей процесу нелінійного розвитку; співвідношення між загальним, особливим і одиничним

Порівняльна характеристика глобального та сталого розвитку дозволила виявити протиріччя в самій сутності цих процесів (табл. 3).

Таблиця 3

Глобальний та сталий розвиток, їх вплив на соціально-економічну систему

№ з/п	Ознака процесу	Глобальний розвиток	Сталий розвиток
1	Сутність процесу	Формування єдиного ринкового простору	Створення умов для виживання людства
2	Діалектика процесу	Протиріччя як основа розвитку	Механізми вирішення протиріч
3	Мета реалізації	Створення умов для безперешкодного доступу до ринків (товарів, послуг, економічних ресурсів) з метою отримання максимальних прибутків	Оптимізація співвідношень у системі «економіка-екологія» з метою забезпечення рівності та підвищення загального рівня якості життя
4	Об'єктивність та суб'єктивність процесу	Об'єктивно-суб'єктивний процес (об'єднання з метою забезпечення задоволення потреб «золотого мільярда»)	Об'єктивний процес (об'єднання з метою запобігання глобальній екологічній катастрофі для виживання людства)

Продовження табл. 3

№ з/п	Ознака процесу	Глобальний розвиток	Сталий розвиток
5	Ієрархія	Чітко виділені рівні ієрархії: вищий – розвинуті країни; середній – країни, що розвиваються; нижній – нерозвинуті країни	Рівність всіх суб'єктів соціально-економічної системи
6	Характер розвитку процесу	Еволюційний процес (створення нових структурних одиниць, генезис та встановлення взаємозв'язку між системами різного рівня складності в процесі їх самоорганізації та історичного розвитку)	Циклічний процес (механізм досягнення сталого розвитку, тісно пов'язаний із поточним станом системи та узгоджений у часі)
7	Рівень стійкості	Еволюційний перехід системи від нестійкого до стійкого стану	Тільки стійкі економічні системи, при наявності нестійких – підтримуваний розвиток
8	Альтернативність	Безальтернативний	Альтернативний залежно від типу та фази циклу
9	Головний принцип розвитку	Перехід до принципово нової парадигми розвитку цивілізації, який базується на формуванні єдиного економічного (ринкового) простору, не поділеного національними кордонами, на якому співвідношення суб'єктів регулюються центрами глобального управління («правом сильнішого»)	Перехід до принципово нової парадигми розвитку цивілізації, яка базується на оптимальній збалансованості соціально-економічного розвитку людства і збереження навколишнього середовища на основі раціонального використання природних ресурсів, а також скорочення економічного диспаритету між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, шляхом впровадження досягнень науково-технічного і технологічного прогресу та раціоналізації ресурсоспоживання
10	Інституційне забезпечення та механізм реалізації	Створення глобальної системи управління, підпорядкування національного глобальному (фактично знищення національної цілісності держав)	Створення національних інститутів та механізмів реалізації сталого розвитку соціально-економічних систем (держав)

Таким чином, твердження стосовно тотожності глобального і сталого є помилкою. Глобалізація не спростовує спроможність сталого розвитку, але не є його основою, як і сталість не є характерною рисою складних глобальних систем.

В статті запропонована класифікація соціально-економічних систем в глобальному просторі, яка базується на двох критеріях: стійкість рівноважного стану системи та спроможність системи до сталого розвитку, що передбачає класифікацію країн на: промислово розвинуті (стійкі, спроможні до сталого розвитку), країни з трансформаційною економікою (нестійкі, спроможні до підтриманого розвитку); нерозвинуті країни (стало нестійкі, неспроможні до сталого розвитку).

З метою виявлення поточного соціально-економічного стану і пріоритетних напрямів розвитку України здійснено її внутрішній аналіз та зовнішній моніторинг. Внутрішній аналіз дозволив, з одного боку, встановити тенденції

соціально-економічного розвитку, а з іншого боку – виявити невідповідність статистичної інформації дійсності (табл. 4).

Таблиця 4

Середньорічні темпи приросту (скорочення) основних показників соціально-економічного розвитку України у 2000–2009 рр. (%)

№ з/п	Показник	2000–2004 рр.	2005–2009 рр.	Відхилення
1	Валовий внутрішній продукт	8,4	1,0	- 7,4
2	Обсяги промислового виробництва	12,6	- 1	- 13,6
3	Обсяги сільськогосподарського виробництва	6,0	2,7	- 3,3
4	Будівництво	8,4	- 9,0	- 17,4
5	Зовнішньоторговельне сальдо	3,9	- 4,8	- 8,7
6	Сальдо поточного рахунку платіжного балансу	3,2	- 3,7	- 6,9
7	Інвестиції в основний капітал	20,7	0,9	- 19,8
8	Закордонні інвестиції	38,0	41,1	+ 3,1
9	Прибуток підприємств	21,9	12,7	- 9,2
10	Внутрішній державний борг	8,3	30,2	+ 21,9
11	Зовнішній державний борг	- 0,8	12,0	+ 12,8
12	Реальна заробітна плата	15,1	9,6	- 5,7
13	Реальні доходи населення	12,6	10,0	- 2,6
14	Інфляція	10,4	14,6	+ 4,2
15	Девальвація національної валюти	5,9	9,4	+ 3,5
16	Тінізація економіки	- 19,0	22,0	+ 41

На основі детального аналізу соціально-економічного розвитку України констатовано: відсутність обґрунтованої стратегії в економічній політиці; пріоритети і економічні моделі розвитку, які періодично обговорюються (соціально орієнтована ринкова модель, інноваційна модель економічного розвитку), далі «паперових» варіантів і узгоджень не просунулися; відсутність національної стратегії сталого соціально-економічного розвитку та її правової бази; домінування політики над економікою. В Україні не політика – це концентроване відображення економіки, а економіка – концентроване вираження політики; не використано мультиплікативний ефект від компонування матеріально-речовинного потенціалу і нової ринкової системи організації економіки; негативні наслідки розриву традиційних кооперативних зв'язків, які існували в межах колишнього СРСР. Отже, наочним є висновок: Україна має яскраво виражений нестійкий стан, який характеризується наявною тенденцією до його погіршення.

Зовнішній моніторинг соціально-економічного стану України здійснено на основі дослідження світових рейтингів, що підтвердило попередні висновки: економіка є нестійкою, інвестиційно непривабливою, не зорієнтованою на інноваційний розвиток. Так, зокрема, узагальнений рейтинговий показник (успішність країни) свідчить про те, що Україні треба докорінно змінювати напрями та механізми розвитку з урахуванням тенденцій світових глобальних трансформацій (табл. 5).

Процес розробки стратегії сталого розвитку має альтернативний характер і повинен урахувати особливості трансформаційного періоду (рис. 2). В Україні, враховуючи її нестійке становище, є потреба у реалізації підтримуваного розвитку, тобто формуванні економічного базису для подальших трансформаційних змін.

Метою підтримуваного розвитку є створення середовища для задоволення соціально-економічних, інформаційно-інноваційних, екологічних, культурних

Таблиця 5

Загальна рейтингова оцінка України (дані за 2008 р.)

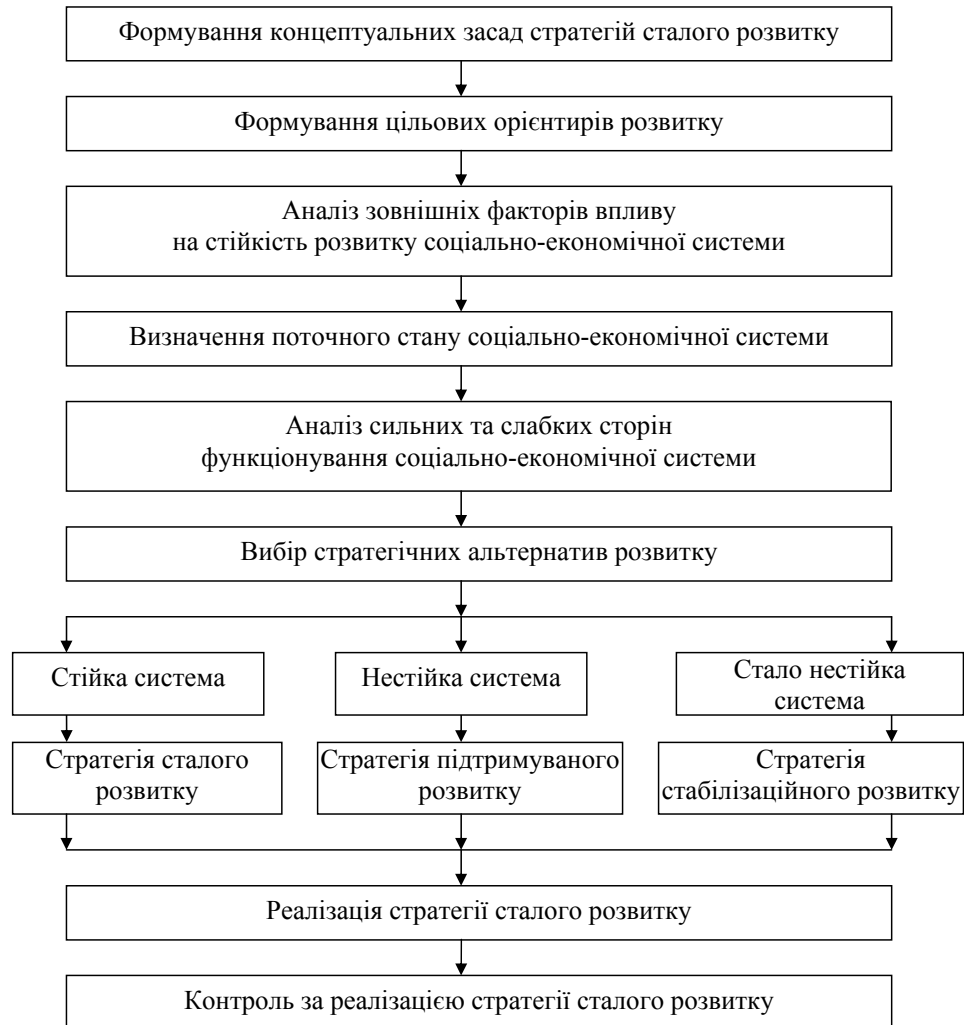
№ з/п	Рейтинг/показник	Місце України
1	Рейтинг країн за чисельністю населення	27 з 221
2	Індекс глобалізації	42 з 122
3	Рейтинг за рівнем народжуваності	185 з 195
4	Рейтинг за індексом материнства	37 з 66
5	Рейтинг за рівнем смертності	17 з 195 (1 місце – найвищий рівень смертності)
6	Рейтинг країн за легкістю здійснення бізнесу	145 з 181
7	Рейтинг країн за розміром податкового навантаження	Україна відсутня
8	Рейтинг країн за рівнем безробіття	174 з 205
9	Рейтинг країн за рівнем життя	77 з 177
10	Глобальний рейтинг винагороди топ-менеджерів	34 з 51
11	Індекс конкурентоспроможності в сфері інформаційних технологій	57 з 66
12	Рейтинг інноваційного розвитку	75 з 107
13	Рейтинг за кількістю користувачів Інтернету	31 з 222
14	Рейтинг країн за рівнем софверного піратства	11 з 102
15	Рейтинг країн за рівнем щастя	174 з 178
16	Рейтинг країн за кількістю курців	1 з 173 (1 місце – найвищий рівень)
17	Кредитний рейтинг	Україну не включено
18	Рейтинг економічної свободи	133 з 157
19	Рейтинг країн за сприйняттям корупції	134 з 180
20	Рейтинг глобальної конкурентоспроможності	73 з 131
21	Рейтинг країн за якістю життя	98 з 111 (1 місце – найнижчий рівень смертності)

потреб та інтересів суспільства в умовах ефективного економічного розвитку та мінімізації впливу на оточуюче середовище. Економічна політика держави в межах підтримуваного розвитку повинна базуватися на інноваційному розвитку, забезпеченні економічної безпеки та дійових інвайронментальних заходах.

Оцінка поточного стану національної економічної безпеки України дала змогу стверджувати, що країна знаходиться за межею граничних значень і потребує розробки стабілізаційних програм і заходів. Особливу увагу в межах запропонованої стратегії підтримуваного розвитку необхідно приділити реальному сектору економіки, а саме – забезпеченню технологічної, енергетичної, інвестиційної та продовольчої безпеки.

Наступною складовою сталого розвитку будь-якої держави світу є екологічна, що обумовлено, насамперед, обмеженістю ресурсних можливостей самовідтворення населення планети [8, с. 13–14; 9, с. 123]. Міжнародний екологічний статус України є зовсім непривабливим. Так, дослідження різноспрямованих рейтингових оцінок мало результатом: незадовільний стан використання науково-технічних, інтелектуальних, інформаційних і природних ресурсів; посилення негативної динаміки екологічного стану України; погіршення стану екологічної складової національної безпеки; неефективність внутрішньої екологічної політики.

Рис. 2. Модель процесу розробки стратегії сталого розвитку

Для вирішення екологічних проблем пропонується розробляти інвайронментальну політику, яка орієнтована не на природу, а на оточуюче середовище, яке є відображенням усього природного світу від екосистеми до біосфери та охоплює і людину, і її економічну діяльність [10, с. 740–744].

В основу розробки інвайронментальної політики в умовах підтримуваного розвитку нестійких соціально-економічних систем покладено критерії: реальність – означає, що багатющий природно-ресурсний потенціал України дійсно існує і не є плодом абстрактних міркувань; доцільність – використання природних ресурсів як основи для реалізації підтримуваного розвитку; спроможність – визначає основні перспективи, що відкриваються перед країною у використанні природно-ресурсного потенціалу при реалізації підтримуваного розвитку; стабільність і стійкість – передбачає розробку і реалізацію стратегії, яка не тільки сприяє економічному зростанню і збільшенню можливостей людей, а й оновлює навколишнє середовище більшою мірою, ніж знищує.

На сучасному етапі розвитку постає питання вирішення проблеми створення концепції «інвайронментального паритету», яка пов'язана з пошуками компромісних рішень щодо зниження загрози для населення і природи тієї або іншої країни від джерел небезпеки, обумовлених господарською діяльністю в інших країнах. У зв'язку з цим запропонована концепція передбачає управління трансграничними ризиками на основі створення взаємовигідної кооперативної угоди для обох партнерів.

Методологічною основою концепції «інвайронментального паритету» є інформаційна база, сформована за рахунок широкомасштабних досліджень, спрямованих на одержання кількісних оцінок вартості подовження життя внаслідок вживання заходів технічного або організаційного характеру, в тому або іншому виді діяльності, з метою підвищення рівня безпеки населення. Більш того, у розвинутих країнах розпочато процес створення банків даних для цих розрахунків. Зіставлення вартості продовження життя в соціально-економічній системі в цілому з аналогічним показником для того або іншого виду діяльності дозволяє досягти максимальної корисності, тобто оптимізувати витрати на систему безпеки в цьому виді діяльності. Цей метод надає суспільству реальний засіб досягнення найвищого рівня безпеки за умови конфлікту з іншими законними потребами й обов'язками суспільства.

Використання означеної концепції на практиці допоможе не лише оптимізувати відносини між окремими країнами і підвищити рівень безпеки життєдіяльності суспільства, а й надасть можливість країнам з нестійкою економікою відновити свій технічний потенціал і, як наслідок, підвищити рівень соціально-економічного розвитку.

Висновки. Таким чином, основними результатами, які отримано на базі проведення дослідження, є обґрунтування: теоретико-методологічних основ сталого економічного розвитку; циклічного характеру сталого розвитку; якісно нового типу криз – криза ринку вторинних цінних паперів; моделі стратегії підтримуваного розвитку; методологічних основ оцінки рівня сталості соціально-економічної системи; концепції «інвайронментального паритету»; методів дослідження стану і динаміки розвитку економіки України; стратегії забезпечення економічної безпеки реального сектора економіки; адаптивних інструментів реалізації ефективного захисту довкілля і раціонального природокористування.

Список використаної літератури

1. Яковец Ю.В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций / Ю.В. Яковец; Междунар. ин-т П. Сорокина – Н. Кондратьева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономика, 2003. – 411 с. – (Российская социально-экономическая мысль).
2. Белорус О.Г. Глобальное устойчивое развитие / О.Г. Белорус, Ю.М. Мацейко; Киев. нац. экон. ун-т. – К.: КНЭУ, 2006. – 488 с.
3. Білорус О.Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / О.Г. Білорус [та ін.]; відп. Д.Г. Лук'яненко; Київ. нац. ун-т економіки. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
4. Герст П. Сумніви в глобалізації: пер. з англ. / П. Герст, Г. Томпсон. – К.: К. І. С., 2002. – 306 с.
5. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / Нац. акад. наук України, Ін-т світової економіки і міжнар. відносин, Київ. нац. экон. ун-т; О.Г. Білорус [та ін.]; кер. авт. кол., наук. ред. О.Г. Білорус. – К.: [Б. в.], 2001. – 734 с.
6. Глобальные трансформации и стратегии развития: монография / О.Г. Белорус [и др.]. – К.: Ориане, 2000. – С. 266.
7. Коллонтай В. Западные концепции экономической глобализации / В. Коллонтай // Грани глобализации: Трудные вопросы современного развития / М.С. Горбачев [и др.]. – М., 2003. – 592 с.

8. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навч. посіб. / Д.Г. Лук'яненко; Київ. нац. екон. ун-т. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с.

9. Прыткин Б.В. Глобальная экономика – ключ к самосохранению. Деятельность эколого-экономических систем / Б.В. Прыткин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 335 с.

10. Туниця Т.Ю. Еколого-економічні засади моделі сталого розвитку / Т.Ю. Туниця // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2004. – Вип. 3–4. – С. 740–744.

Статья посвящена исследованию возможности реализации устойчивого развития трансформационных экономик в современных условиях хозяйствования. В частности оценено влияние глобальных преобразований на развитие неустойчивых экономик, исследованы проблемы цикличности развития и современный финансово-экономический кризис, предложена модель процесса разработки стратегии устойчивого развития трансформационных экономик.

Ключевые слова: *экономическое развитие, устойчивое развитие, глобализация, цикличность, финансово-экономический кризис.*

In the article the capacity of sustainable transformation of economies in contemporary economy is researched. In particular the influence of global changes on the development of unstable economies is estimated, the problem of recurrence of the current financial and economic crisis is studied, the model of the process of developing strategies for sustainable development of transformation economies is proposed.

Key words: *economic development, sustainable development, globalization, cyclical, financial and economic crisis.*

Надійшло до редакції 5.04.2012.